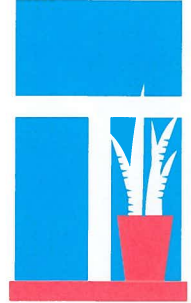

de Kinderombudsman.
wij laten van je horen

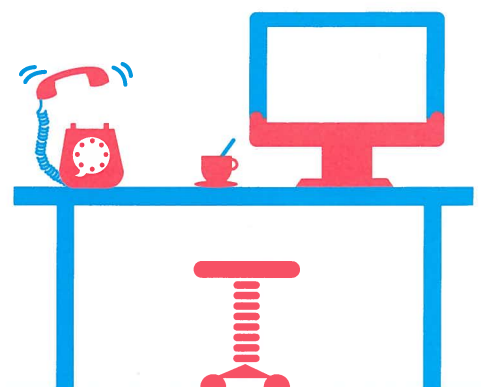
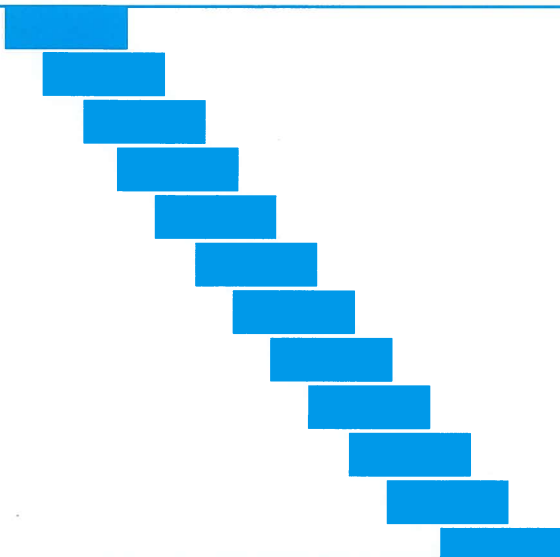

Rapport “In de wacht”

Naar aanleiding van klacht en signalen over het verblijf van uithuisgeplaatste kinderen in een cel bij rechtbanken en gerechtshoven.

Datum: 8 juli 2013

Nummer: KOM006/2014

Kinderen hebben rechten. Deze zijn onder meer vastgelegd in het Verdrag inzake de Rechten van het Kind. De rechten gelden voor iedereen onder de 18 jaar. De Kinderombudsman controleert of de overheid de kinderrechten in Nederland naleeft. Hij doet dit ook bij organisaties in het onderwijs, de kinderopvang, de jeugdzorg en de gezondheidszorg. De Kinderombudsman heeft verschillende taken.

Onderzoek

De Kinderombudsman doet onderzoek naar onderwerpen die te maken hebben met schending van de kinderrechten. Hij kan ook een onderzoek beginnen naar aanleiding van klachten die binnenkomen over individuele gevallen.

Advies

Op basis van signalen en onderzoeken adviseert hij – gevraagd en ongevraagd – het parlement en verschillende instanties. Hij probeert structurele oplossingen te vinden voor problemen die met de rechten van kinderen te maken hebben.

Bewustwording kinderrechten

Het is belangrijk dat iedereen weet dat er kinderrechten zijn en wat deze inhouden. Dus zowel de kinderen en jongeren zelf, als hun ouders, scholen, de overheid en instanties. Daarom maakt de Kinderombudsman volwassenen, kinderen en jongeren bewust van de kinderrechten.

Meer informatie, rapporten en adviezen zijn te vinden op www.dekinderombudsman.nl

de Kinderombudsman

Postbus 93122

2500 AC DEN HAAG

T 0800-8765432

info@dekinderombudsman.nl

www.dekinderombudsman.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	03
Inleiding	04
Vooronderzoek	05
Bevindingen uit het onderzoek	08
Beoordeling	15
Conclusie en aanbevelingen	20
Bijlagen	21

Samenvatting

Bij de Kinderombudsman is een klacht voorgelegd over het feit dat gesloten geplaatste kinderen die naar de rechtbank gaan voor een zitting moeten wachten in een cel. Naast deze individuele klacht bereikten de Kinderombudsman meer signalen hierover. Hij besloot onderzoek te doen naar de klacht van Coert en daarnaast breder te onderzoeken in hoeverre de ruimtes waar gesloten geplaatste kinderen wachten op hun zitting in overeenstemming zijn met het Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

Het IVRK en aanverwante richtlijnen geven randvoorwaarden voor waar een kindvriendelijke ruimte uit moet bestaan. Het gaat er daarbij niet zozeer om dat een ruimte leuk is, als wel dat de ruimte geen grotere belasting dan noodzakelijk betekent voor de kinderen die er moeten wachten. Uit het onderzoek blijkt dat de praktijk niet in overeenstemming is met het IVRK indien een kind in een cel moet wachten. De wachtruimte hoort kindvriendelijk te zijn en dat kan van een rechtbankcel niet gezegd worden. De klacht van Coert is in die zin gegrond; hij moest wachten in een cel. Om te beoordelen of een ruimte kindvriendelijk is, kan gebruik gemaakt worden van een eerder vanuit de rechtspraak opgestelde *Nota van aanbevelingen Wachtruimte Civiele Jeugd in het gerechtsgebouw*. Aan de hand van deze nota is al bij een groot aantal gerechten een kindvriendelijke ruimte ingericht. Deze voldoen aan de andere kant veelal nog niet aan alle aanbevelingen uit de nota en de eisen van het IVRK. Bovendien stelt de Kinderombudsman de vraag aan de orde of het systeem niet anders ingericht zou kunnen worden door meer zittingen op locatie te doen: dan hoeven kinderen niet meer naar de rechtbank/gerechtshof en niet meer te wachten in een al dan niet kindvriendelijke ruimte. De Kinderombudsman eindigt met een aantal aanbevelingen ter verbetering van de praktijk.

Inleiding

In oktober 2011 nam de gezinsvoogd van Coert¹ contact met ons op. Zijn pupil van zestien jaar verbleef met een machtiging gesloten plaatsing in een gesloten instelling voor jeugdzorg en was naar de rechtbank Utrecht gebracht voor een zitting over deze machtiging. De jongen werd op de rechtbank geplaatst “in een kale cel van het cellencomplex”, zoals Coert het zelf had omschreven: opgesloten als een crimineel zat hij daar vijf à zes uur.

Coert is niet de enige die dit overkwam. Eerder bereikte via andere kanalen de Kinderombudsman signalen over deze praktijk. De in deze zaken vervatte klacht is dat uithuisgeplaatste kinderen in afwachting van hun zitting bij de rechter niet horen te worden opgesloten in een cel van de rechtbank of gerechtshof.

Deze verhalen waren aanleiding om verder onderzoek te doen met als onderzoeksvraag:

Hoe verhoudt het opsluiten van een uithuisgeplaatst kind in een cel in een gerechtsgebouw zich met het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK), zeker nu een wettelijke basis daarvoor ontbreekt?

Als deelvragen zijn geformuleerd:

- Om welke groep gaat het precies?
- Hoe worden zij in de verschillende gerechtsgebouwen opgevangen?
- Wie is daarvoor verantwoordelijk?
- Kan dit anders?

Er is eerst een vooronderzoek verricht om in beeld te brengen welke ontwikkelingen er al waren op dit gebied. Vervolgens is alsnog een onderzoek geopend. De bevindingen worden in de volgende hoofdstukken uit een gezet. Tot slot volgt de beoordeling en een aantal aanbevelingen.

¹ Dit is een gefingeerde naam.

1. Vooronderzoek

Voordat werd overgegaan tot het openen van een onderzoek is vooronderzoek gedaan. Daarbij is in kaart gebracht of er al ontwikkelingen of onderzoeken waren op dit gebied en of er wellicht al naar een oplossing werd toegewerkt.

Navraag bij de gezinsvoogd van Coert wees uit dat hij en de advocaat van Coert tijdens de zitting bezwaar hadden gemaakt tegen het wachten in de cel. De rechter was het met hen eens dat dat geen geschikte plaats was voor hem en heeft de plaatsing intern aan de orde gesteld, maar dit leidde niet tot wijziging van het beleid.

Het vooronderzoek wees verder uit dat er de volgende ontwikkelingen waren.

Nota van aanbevelingen 'Wachtruimte Civiele Jeugd in het gerechtsgebouw'

In februari 2011 verscheen de *Nota van aanbevelingen Wachtruimte Civiele Jeugd in het gerechtsgebouw* (Nota van aanbevelingen), opgesteld door medewerkers van het Programma Jeugdrechtspraak onder leiding van mevrouw mr. K.R. Bosker. Uit de nota blijkt dat sommige rechtbanken wel een aparte kindvriendelijke wachtruimte voor minderjarigen hebben, maar velen ook niet (of een geschikte ruimte wel hebben maar (nog) niet gebruiken) en dat de praktijk doorgaans verre van ideaal is voor wat betreft de tijdelijke opvang van minderjarigen. In de nota worden aanbevelingen gedaan ten einde de wachtruimte voor minderjarigen te verbeteren.

Fig 1. Stand van zaken december 2009/februari 2010:

Gerecht	Kindvriendelijke ruimte	Geen kindvriendelijke ruimte	Kindvriendelijke verwacht?
Rb Den Bosch	X		
Rb Maastricht	X		
Rb Middelburg	X		
Rb Breda		X	Binnen half jaar
Rb Rotterdam	X		
Rb Dordrecht		X	-
Rb Amsterdam		X	-
Rb Den Haag	X		
Rb Groningen	X		
Rb Assen	X maar niet gebruikt		
Rb Arnhem	X maar niet gebruikt		Binnenkort
Rb Roermond		X	Eind 2010
Rb Haarlem	X		
Rb Alkmaar		X	Eind 2010
Rb Almelo		X	Eind 2010
Rb Zutphen		X	-
Rb Zwolle		X	-

Rb Lelystad		X	-
Rb Utrecht		X	-
Rb Leeuwarden	X		
Hof Leeuwarden		X	Over 1 ½ jaar
Hof Amsterdam		X	Over 3 jaar

Bron: Checklist bij de *nota van aanbevelingen Wachtruimte Civiele Jeugd in het gerechtsgebouw*, vraag 1

Pilot 'Zittingen op locatie'

Voorts is per januari 2011 de pilot 'Zittingen op locatie' begonnen. In deze pilot vinden door een samenwerking van de rechtbank Alkmaar en de JeugdzorgPlus instelling Transferium Jeugdzorg in Heerhugowaard rechtszittingen plaats op de locatie van de jeugdzorginstelling. De rechters reizen en niet de kinderen. Deze werkwijze is in april 2012 geëvalueerd. De evaluatie wees uit dat veruit de meeste betrokkenen erg enthousiast zijn over de pilot. Er zijn verbeterpunten en het zal een veranderingen van de *mindset* vergen om de werkwijze landelijk in te voeren, maar potentie heeft de pilot zeker.

Deze optie is ook al meegenomen in het hiervoor genoemde onderzoek naar de wachtruimte civiele jeugd. Uit de bij de *Nota Wachtruimte Civiele Jeugd in het gerechtsgebouw* horende checklist blijkt dat alleen de rechtbank Alkmaar op deze manier werkt en bij de rechtbank Haarlem was inmiddels eenzelfde voorstel gedaan door Transferium. De overweging bij de meeste gerechten om geen zittingen op locatie te doen, is dat deze zittingen onpraktisch, logistiek ingewikkeld en/of tijdrovend zijn.

Fig 2. Zittingen op locatie

Gerecht	Ja	Nee	Overig
Rb Den Bosch			Het is een probleem van justitie en VWS, maar ligt nu bij de rechtspraak.
Rb Maastricht		X	
Rb Middelburg		X	Er is (nog) geen gesloten jeugdzorginstelling binnen het rechtsgebied. Logistiek zeer onpraktisch.
Rb Breda		X	Te ingewikkeld en zeer tijdrovend.
Rb Rotterdam		X	Misschien zoals bij een rogatoire commissie. Dergelijk verhoor kan aanvullend zijn.
Rb Dordrecht		X	Gelet op juridische kader dient de jeugdige ter zitting te worden gehoord.
Rb Amsterdam		X	Is niet in het belang van de jeugdige.
Rb Den Haag			Alleen als de gesloten jeugdzorg-instelling zich in de buurt van rb/hof bevindt.
Rb Groningen		X	Wel 3 jongeren door andere rb gehoord.
Rb Assen		X	Kost te veel tijd.
Rb/Hof Arnhem		X	Voor hof is dergelijke optie niet te bemensen.
Rb Roermond		X	Binnen rechtsgebied geen accommodatie

			voor gesloten jeugdzorg.
Rb Haarlem		X	Is door gesloten jeugdzorginstelling Transferium naar voren gebracht.
Rb Alkmaar	X		Mede door vraag vanuit gesloten jeugdzorginstelling Transferium
Rb Almelo		X	
Rb Zutphen		X	Onafhankelijker wanneer zaak in rechtbank wordt behandeld. Beslissing niet associëren met behandelplek.
Rb Zwolle		X	Is niet werkbaar.
Rb Lelystad		X	
Rb Utrecht		X	
Rb/Hof Leeuwarden		X	
Hof Amsterdam		X	

Bron: Checklist bij de nota van aanbevelingen Wachtruimte Civiele Jeugd in het gerechtsgebouw, vraag 30

2. Bevindingen uit het onderzoek

Het onderzoek heeft bestaan uit het vergaren van informatie bij de ministeries van Veiligheid en Justitie (VenJ) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en vertegenwoordigers van de rechterlijke macht. Daarnaast zijn werkbezoeken gebracht aan een viertal gerechtsgebouwen om aldaar de ruimte te bezichtigen waarin 'civiele jeugd' wacht voor en na de zitting. Verder zijn de ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving gevolgd. Deze drie deelaspecten worden hieronder nader beschreven.

Tot slot is er in 2014 contact geweest met de gezinsvoogd van Coert om te onderzoeken of Coert mee zou kunnen op werkbezoek naar de rechtbank waar hij ooit in een cel wachtte op zijn zitting. Die rechtbank had inmiddels een kindvriendelijke ruimte. Coert bleek inmiddels meerderjarig en niet meer in beeld bij jeugdzorg. Zijn mening over de ontwikkelingen en de nieuwe wachtruimte kon daardoor niet worden meegenomen.

A. Informatie vanuit de ministeries van VenJ en VWS en de rechtspraak

Er zijn schriftelijke vragen gesteld aan beide ministeries en er is ambtelijk overleg geweest met medewerkers van de ministeries. Voorts zijn er gesprekken geweest met vertegenwoordigers uit de rechterlijke macht, in het bijzonder met mevrouw mr. K.R. Bosker, destijds projectleider bij het opstellen van de Nota van aanbevelingen. Uit de diverse schriftelijke antwoorden en persoonlijke gesprekken blijkt het volgende:

Om welke groep gaat het?

Het gaat doorgaans om kinderen van twaalf jaar en ouder. Soms zijn ze jonger (9, 10, 11), maar dat is zelden² het geval. De kinderen verblijven met een machtiging uithuisplaatsing in een gesloten setting en kunnen niet zelf, al dan niet met een (gezins)voogd en/of ouder, naar de zitting over een (verlenging van een) machtiging gesloten jeugdzorg komen. Het gaat vaak om kinderen met een crisisplaatsing, in de eerste fase van hun behandeling, waarbij zij nog geen enkele vrijheid hebben om de instelling te verlaten. Het is daarmee geen heel grote groep.

Uit een inventarisatie begin 2014 door mevrouw mr. Bosker blijkt dat er per week gemiddeld 30 van dergelijke civielrechtelijke kinderen een rechtbank of gerechtshof bezoeken. Er zijn echter landelijk en per gerecht grote verschillen in het aantal. Zo hebben gerechtshoven er soms in maanden maar één of twee, terwijl bij rechtbanken er vaak meerdere kinderen per week komen.³ De verschillen worden veroorzaakt door het aantal instellingen per arrondissement en het voortschrijden van de tijd bij hoger beroep: ten tijde van een zitting bij de rechtbank zit een kind vaak nog in een fase van de behandeling waarbij hij of zij niet zelfstandig (met gezinsvoogd en/of ouder(s)) naar de zitting kan komen, terwijl het ten tijde van de zitting bij een gerechtshof vaak al meer vrijheden heeft en dat wel kan.

² Als ze nog jonger zijn, worden de kinderen op de locatie van hun instelling gehoord en wordt die informatie meegenomen tijdens de zitting op de rechtbank.

³ Zo komen er bij de rechtbank Utrecht gemiddeld twee à drie per week en bij de rechtbank Lelystad soms wel vier per week. Zie de verslagen van de bezoeken aan deze rechtbanken in bijlage 2.

Waar verblijven zij in een gerechtsgebouw?

De meeste civiele jeugd verblijft inmiddels niet meer in een rechtbankcel, zo blijkt uit de nieuwe inventarisatie van mr. Bosker begin 2014. Op de vraag of er een kindvriendelijke wachtruimte is, antwoordden alle gerechten 'ja', behalve de rechtbank Assen. Daar wacht de civiele jeugd in de familiekamer/slachtofferkamer in de publieksruimte. Een kindvriendelijke ruimte is in de maak. Nadere bestudering van de inventarisatie wijst echter uit dat veel gerechten wel stellen dat zij een kindvriendelijke ruimte hebben en de meeste gerechten daar ook wel mee aan de slag zijn gegaan, maar als wordt gekeken naar de locatie en inrichting daarvan, dan blijkt die ruimte vaak nog (helemaal) niet te voldoen aan de aanbevelingen uit de Nota van aanbevelingen. Dit lijkt op basis van de inventarisatie in het bijzonder te gelden voor de rechtbanken Almelo, Zutphen, Zwolle en Maastricht en de gerechtshoven in Den Bosch en Leeuwarden. Daarnaast blijkt de jeugd bij de rechtbank Lelystad – in tegenstelling tot wat uit de inventarisatie naar voren kwam – in de praktijk te wachten in een rechtbankcel.⁴

Wat is een kindvriendelijke wachtruimte?

In de Nota van aanbevelingen is omschreven hoe een dergelijke ruimte er idealiter uit ziet: de algemene eisen zijn geslotenheid, veiligheid, voldoende privacy en kindvriendelijkheid. Dit uit zich volgens het ideaalbeeld uit de Nota van aanbevelingen als volgt:

- Wachtruimte is gelegen op de grens van de openbare ruimte en het volledig besloten gebied waar de parketpolitie werkzaam is en de gedetineerden zich bevinden;
- Inrichting is zodanig dat het kind er rustig en ontspannen kan verblijven;
- Er is geen celdeur die in het slot valt, maar er is wel sprake van geslotenheid;
- De ruimte is veilig, ook als de jeugdige emotioneel is: cameratoezicht wordt in dat kader toelaatbaar geacht en aanbevolen;
- Er is voldoende privacy;
- De jeugdigen worden vervoerd, bewaakt en begeleid door personen die adequaat zijn opgeleid voor deze specifieke doelgroep;
- Er is een bewaker/beveiligder beschikbaar als de jeugdige behoefte heeft aan een gesprek, voor- of achteraf de zitting;
- De bewakers hebben een neutrale uitstraling en zijn niet herkenbaar als vertegenwoordigers van politie/justitie;
- De kinderen worden kort voor de zitting naar de rechtbank gebracht en vlak na de zitting weer opgehaald;

Daarnaast volgen uit de aanbevelingen in hoofdstuk 13 in de Nota van aanbevelingen nog tal van andere aandachtspunten, zoals het aantal kindervriendelijke ruimtes per gerechtsgebouw (minimaal 2), het aantal jeugdigen per kindvriendelijke wachtruimte (maximaal 3), de minimale afmetingen, de akoestische eisen, de brandveiligheid, daglicht, voorzien van eten en drinken als de jeugdige niets mee heeft, ophangen van huisregels, kleurstelling, interieur en

⁴ Zie het verslag van het werkbezoek aan de rechtbank Lelystad, bijlage 2.

meubilair, ontspanning, ophangen van posters, schilderijen, behang, lichte kleuren, etc.

Tot slot wordt in de nota nog een aantal aanbevelingen gedaan ten aanzien van het gebruik van de wachtruimte: deze kan ook gebruikt worden bij combizittingen van straf en civiel en ook bij civiel gesloten jeugd die is gedagvaard voor een strafzitting.

Er is een groot verschil tussen een kale cel en deze ideaalschets. De bevroegde ministeries geven aan dat de ruimtes op de doelgroep afgestemd moeten zijn, adequaat voor opvang van de jeugdigen en verwijzen daarbij naar de Functionele Eisen Gerechtsgebouwen en de Nota van aanbevelingen.

Wie is verantwoordelijk voor de ruimte waar civiele jeugd wacht?

In de Nota van aanbevelingen is aangegeven dat de gerechtsbesturen zelf verantwoordelijk zijn voor de inrichting van een kindvriendelijke wachtruimte. Dit werd tijdens het onderzoek van de Kinderombudsman ook beaamd, maar tegelijk bleek dat niet alle gerechtsbesturen die verantwoordelijkheid nemen. Niet zelden komt een kindvriendelijke wachtruimte pas tot stand nadat kinderrechters zich daarvoor ingezet hebben – en zelfs dan gaan gerechtsbesturen niet altijd overstag: als reden daarvoor werd genoemd dat het lastig kan zijn om een geschikte ruimte te realiseren in verband met gebrek aan ruimte voor een geschikte wachtruimte en onvoldoende financiële middelen. Als argument is ook aangegeven dat aanzienlijke investering niet opweegt tegen het geringe aantal kinderen die het betreft.

Een gerechtsbestuur kan subsidie krijgen als het zijn gerechtsgebouw in overeenstemming wil brengen met de Functionele Eisen Gerechtsgebouwen en daarmee ook voor het *creëren* van een ruimte voor een kindvriendelijke wachtruimte. De *inrichting* van die ruimte tot een kindvriendelijke komt echter voor rekening van het gerecht zelf. Daarin voorziet de subsidie niet. Tijdens het onderzoek is aan de orde gekomen dat het ministerie van VenJ zou kunnen bijdragen aan deze kosten als de ruimte verder voldoet aan de Functionele Eisen Gerechtsgebouwen.

Is er een alternatief?

Om er in ieder geval voor te zorgen dat het verblijf op de rechtbank zo kort mogelijk is, is er een nieuw convenant tot stand gekomen met de Dienst Vervoer en Ondersteuning (DV&O). Op basis hiervan worden jeugdigen zo kort mogelijk voor de zitting gebracht en zo snel mogelijk na de zitting weer opgehaald. Hierdoor zou de tijd dat een jeugdige in het gerechtsgebouw moet wachten zo minimaal mogelijk moeten zijn. De praktijk is doorgaans ook zo, blijkt uit de gesprekken met betrokkenen.

Daarnaast is er de optie van de zittingen op locatie, zoals de pilot bij de rechtbank Alkmaar en Jeugdzorgplus Transferium. De pilot is positief geëvalueerd en is inmiddels vaste werkwijze in Alkmaar. Ook door andere gerechten wordt op deze manier gewerkt, onder andere in Den Haag met JJI Forensisch Centrum Teylingereind, Rotterdam met Jeugdzorg Plus Horizon en Amsterdam met Besloten behandelcentrum voor jongeren De Koppeling. Dit is

telkens op initiatief van rechtbanken en instellingen zelf. Een landelijke uitrol is er niet. Redenen die daarvoor genoemd zijn, zijn zowel praktisch als principieel van aard.

Zo wordt gewezen op het ontbreken van een wettelijk kader voor zittingen op locatie. De wet kent de mogelijkheid van zittingen op locatie nog niet. De idee voor de pilot in Alkmaar zou ontleend zijn aan de mogelijkheid om patiënten in het kader van de Wet bijzondere opnemingen psychiatrische ziekenhuizen (BOPZ) te horen in het ziekenhuis, maar binnen het jeugdrecht bestaat die mogelijkheid formeel juridisch niet. Laat staan dat het mogelijk is om een hele zitting op locatie te houden. Het ontbreken van een wettelijk kader hindert een aantal gerechten evenwel niet in hun praktijk.

Daarnaast is aangevoerd dat het nooit te realiseren zal zijn voor elke jeugdige. Zittingen op locatie kunnen alleen bij regionale plaatsingen, dus als een kind in dezelfde regio geplaatst is als waar de ouders wonen en daarmee in hetzelfde arrondissement als de rechtbank. Dit is vaak het geval, maar niet altijd, zoals bij landelijke werkende accommodaties. Buitenregionale zittingen op locatie worden niet gedaan.

Verder worden als praktische belemmeringen genoemd dat er soms weinig kinderen in dezelfde instelling zitten of dat zij verspreid zijn over veel verschillende instellingen. Daardoor is een zitting op locatie niet efficiënt voor het gerecht en leidt tot veel reistijd voor rechters en soms ook ouders, en gezinsvoogden. Ook zou een zitting op locatie erg belastend zijn voor de instelling waar de jeugdigen verblijven. Tot slot willen sommige gerechten niet aan deze werkwijze omdat het geen recht zou doen aan hun onafhankelijkheid en/of de rechten en positie van het kind.

De visie van de ministeries

Vanuit de ministeries is aangegeven dat bij minderjarigen nog meer dan bij volwassenen zorgvuldigheid moet worden betracht bij de behandeling van juridische procedures. Volgens hen is duidelijk dat alle betrokken partijen, waaronder niet in het minste de rechtspraak, dit inzien en waar nodig de situatie willen verbeteren.

De ruimtes moeten op de doelgroep afgestemd zijn en adequaat voor opvang van de jeugdigen. Er zijn evenwel geen signalen ontvangen dat het nodig zou zijn een wettelijke verplichting hiervoor te creëren. Voor het gesloten mogen plaatsen van een minderjarige in een gerechtsgebouw is inmiddels een wettelijke basis opgenomen in de Wet op de Jeugdzorg en de functionele Eisen Gerechtsgebouwen zijn ook aangepast. Er is voor de ministeries daarom geen aanleiding voor nadere actie of maatregel.

Een verblijf op een rechtbank zou zo kort mogelijk moeten zijn. Met DV&O zijn afspraken gemaakt dat de jeugdige direct na de zitting wordt teruggebracht naar de instelling. Initiatieven zoals de pilot in Alkmaar met zittingen op locatie worden toegejuicht, zeker als initiatieven navolging krijgen in andere regio's. Volgens de ministeries zal de Raad voor de Rechtspraak intern bespreken hoe deze ontwikkeling verder gestimuleerd kan worden.

De visie van de Raad voor de Rechtspraak

Namens de Raad voor de Rechtspraak is aangegeven dat het uitgangspunt is dat de gang naar de rechter voor het kind zo min mogelijk belastend dient te zijn. De Raad zal dan ook bij alle gerechten het belang van een kindvriendelijke ruimte onder de aandacht blijven brengen. De Raad kan daarbij geen vuist maken, maar de diverse gerechtsbesturen wel op hun verantwoordelijkheid aanspreken.

Ten aanzien van de zittingen op locatie is voorts aangegeven dat de Raad deze ontwikkeling zeker toejuicht. Organisatorisch kan de Raad niet afdwingen dat elk gerecht overgaat tot deze werkwijze, maar binnen de rechtspraak zal wel worden gezien in hoeverre de positief geëvalueerde pilot Alkmaar navolging in andere gerechten kan krijgen.

B. Werkbezoek aan wachtruimtes

Er zijn in het kader van dit onderzoek door een medewerkster van de Kinderombudsman vier werkbezoeken gebracht: de rechtbanken Breda, Utrecht, Lelystad en Den Haag zijn bezocht om te zien waar de civiele jeugd bij hen wacht voor en na de zitting.

In Lelystad is er geen kindvriendelijke ruimte. De kinderen zitten daar in één van de rechtbankcellen tussen de strafrechtelijke populatie.

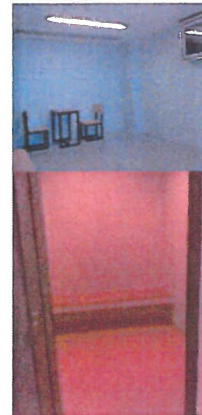
De rechtbanken Breda, Utrecht en Den Haag hebben elk twee kindvriendelijke wachtruimtes. Deze zijn telkens heel anders vorm gegeven, zowel qua locatie als qua inrichting.

In Den Haag bevinden de ruimtes zich in het cellencomplex, helemaal achteraan de gang. De kinderen komen via dezelfde ingang binnen als de strafrechtelijke populatie en blijven in het gehechte deel. In Breda bevinden de ruimtes zich naast het gehechte deel: de kinderen komen wel via dezelfde ingang binnen als de strafrechtelijke populatie en lopen via het cellencomplex, maar komen daarna op hun eigen afdeling. Ze kunnen gebruik maken van aparte toiletten die niet in het gehechte deel liggen, maar tijdens het werkbezoek bleek deze afspraak in de praktijk vergeten te zijn. In Utrecht ten slotte liggen de kindvriendelijke ruimtes geheel los van het cellencomplex. De kinderen komen nog binnen via dezelfde ingang als verdachten, maar gaan daarna via een eigen route naar de kindvriendelijke ruimtes. Ze komen niet in het gehechte deel.

In alle gevallen is er een televisie, leesmateriaal, camerabewaking en de mogelijkheid om eten en drinken te krijgen. De ruimtes zien er schoon uit en zijn allemaal (vanwege ervaringen uit het verleden) 'hufferproof'. Telkens is de parketpolitie degene die toezicht houdt op de kinderen. Deze medewerkers krijgen daar geen aparte training voor.

Alleen in Den Haag is er daglicht in de ruimtes. De ruimtes zijn daar voorzien van een lichte groentint op de muur, maar zijn verder kaal. De binnenkant van de deur is voorzien van een krijtbord en de kinderen krijgen bij binnenkomst een krijtje. In Breda zijn de muren wit en ook niet voorzien van aankleding. Er is alleen tl-licht. Er is een rolgordijn voor het luikje in de deur bevestigd, zodat de kinderen privacy hebben en controle indien nodig mogelijk is. In Utrecht is evenmin daglicht. Daar is gekozen voor een ruimte met roodtinten en één met geel/groentinten.

Een uitgebreidere beschrijving van de bezoeken is terug te vinden in bijlage 2. In bijlage 3 is een compilatie opgenomen van verschillende kindvriendelijke wachtruimtes bij de diverse gerechten.

C. Bijvangst van de werkbezoeken

Bij alle rechtbanken werd aangegeven hoe belangrijk de nieuwe afspraken waren met DV&O, waardoor kinderen niet meer uren op de rechtbank moeten wachten. Voorheen werden kinderen niet zelden 's ochtends gebracht en aan het eind van de dag opgehaald. Al die tijd zaten zij te wachten in een al dan niet kindvriendelijke ruimte. Maar hoe vriendelijke die ruimte ook is, als je er uren moet wachten is het nooit leuk. Dankzij het nieuwe convenant worden de kinderen in beginsel kort voor de zitting gebracht en na de zitting weer opgehaald. Hierdoor is de wachttijd aanzienlijk verkort, wat vanuit het perspectief van kinderen een positieve ontwikkeling is.

Daarnaast kwam bij elk bezoek de mogelijkheid van zittingen op locatie aan de orde. In Utrecht en Den Haag werd al intensief samengewerkt met een instelling voor de gesloten jeugdzorg en waren zittingen op locatie deels al staande praktijk. De betrokkenen waren erg enthousiast, omdat de kinderen een stuk rustiger en vrijer zijn bij zittingen op locatie. Ze zijn in een bekende omgeving en worden niet belast met vervoer en verblijf op een rechtbank. Dit komt het gesprek ter zitting over hun situatie ten goede. Bovendien kan na de zitting direct met een begeleider over de zitting gesproken worden, waar kinderen bij zitting bij de rechtbank eerst nog enige tijd onderweg zijn voordat zij hun hart kunnen luchten. Ook kan de begeleider achteraf - door zijn aanwezigheid op de zitting - nog inhoudelijke issues met het kind bespreken. Bijvoorbeeld als het kind iets niet goed heeft begrepen.

D. Ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving

Ten tijde van de aanvang van het (voor)onderzoek ontbrak de wettelijke basis voor het gesloten vervoer en tijdelijke verblijf in een rechtbankcel. Evenmin bestond er een wettelijke basis voor (de verplichting tot) het kindvriendelijk inrichten van de verblijfsruimtes. Inmiddels is deze omissie in zoverre verholpen dat op grond van de artikelen 29fa en 29ta van de Wet op de Jeugdzorg een jeugdige tijdelijk geplaatst mag worden in een afzonderlijke en af te sluiten ruimte in een vervoermiddel en in een gerechtsgebouw tijdelijk geplaatst mag worden in een geschikte, afzonderlijke en af te sluiten ruimte. Aan welke eisen die ruimte (in het gerechtsgebouw) moet voldoen is niet in

de wet vastgelegd, evenmin als wat onder *geschikt* moet worden verstaan. In de Memorie van Toelichting⁵ bij de wetwijziging werd evenwel opgenomen dat de minderjarigen zo veel mogelijk gescheiden gehouden worden van de strafrechtelijke sfeer en ook van volwassenen, dat de ruimtes waar de minderjarigen wachten afgestemd dienen te zijn op de doelgroep en dat zij adequaat zijn voor de opvang. Ook wordt vermelding gemaakt van de Nota van aanbevelingen uit 2011 aan de hand waarvan het verblijf in gerechtsgebouwen kan worden aangepast. Voorts zijn de *Functionele eisen gerechtsgebouwen* aangepast. In de eisen is opgenomen:

"Er dient een gesloten, vandaalbestendige, "kindvriendelijke" verblijfsruimte in het gerechtsgebouw aanwezig te zijn."

Verder is - zoals al vermeld - ten behoeve van het vervoer een nieuw convenant gesloten met de Dienst Vervoer en Ondersteuning waardoor jeugdigen direct na de zitting weer teruggebracht worden naar hun instelling.

⁵ Kamerstukken II, 2012-2013, 33 494, nr. 3

3. Beoordeling

Kinderrechtennorm

De kinderen waar het in dit rapport over gaat, zijn kinderen die civielrechtelijk gesloten zitten in verband met hun eigen veiligheid. Kinderen horen niet achter slot en grendel, maar als dat toch moet uit veiligheidsoverwegingen, dan moet de ruimte geschikt zijn voor het doel dat wordt gediend en kindvriendelijk. Ook moeten de betrokken medewerkers geschikt zijn voor de omgang en begeleiding van deze kinderen. De belangen van de kinderen, zoals welzijn, gezondheid, ontwikkeling en privacy, dienen een eerste overweging en in beginsel doorslaggevend te zijn bij alle beslissingen die worden genomen. Kinderen, zeker kinderen die tijdelijk niet in hun eigen gezin kunnen verblijven, hebben immers recht op de bescherming en zorg die ze nodig hebben. Eén en ander volgt uit diverse artikelen van het IVRK en general comment 10 van het Comité van de Rechten van het Kind.

De Havana rules voegen hier nog aan toe dat "the deprivation of liberty should be affected in conditions and circumstances which ensure respect for the human rights of juveniles". En in de Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice is onder andere opgenomen:

- children should be treated with care, sensitivity, fairness and respect, with special attention for their personal situation, well-being and specific needs and with full respect for their physical and psychological integrity.
- children shall not be subjected to torture or inhuman or degrading treatment or punishment.
- as far as appropriate and possible, interviewing and waiting rooms should be arranged for children in a **child-friendly environment**.

In de toelichting op deze richtlijn wordt nog opgemerkt dat een kindvriendelijke omgeving eigenlijk ook verlangt dat er geen uniformen gedragen worden, maar soms kan dat juist wel in het belang van kinderen zijn. Zo weten zij met wie ze van doen hebben en dat het om een belangrijke kwestie gaat. De toelichting concludeert dan ook: *"To sum up, the setting may be relatively formal, but the behavior of officials should be less formal and, in any case, should be child-friendly."*

Tot slot volgt uit zowel het IVRK als de andere genoemde bronnen dat kinderen die van hun vrijheid beroofd zijn gescheiden dienen te worden van volwassenen.⁶

De integrale tekst van de relevante artikelen van het IVRK en de overige bronnen is opgenomen in de Achtergrond onder bijlage 1.

Uit het voorgaande kan worden opgemaakt dat de omgang met kinderen en de ruimtes waarin zij zich bevinden in gerechtsgebouwen aan speciale, kindvriendelijke eisen moet voldoen. Ook de Functionele eisen gerechtsgebouwen noemt dat. Het gaat er daarbij niet

⁶ Nederland maakte een voorbehoud bij dit artikel ten aanzien van het detineren van minderjarigen bij volwassenen. Los van het feit dat de Kinderombudsman eerder heeft bepleit dat dit voorbehoud zou moeten worden ingetrokken, gaat het in dit rapport om kinderen die gesloten zitten in het civielrechtelijke kader en dus niet om kinderen in (strafrechtelijke) detentie op wie het voorbehoud zou zien.

zozeer om dat een ruimte leuk is, als wel dat de ruimte geen grotere belasting dan noodzakelijk betekent voor de kinderen die er moeten wachten. Uit voornoemde bronnen kan niet worden opgemaakt wanneer er precies sprake is van een kindvriendelijke ruimte. Dat hangt ook af van de functie van een ruimte. Er kan wel een aantal kenmerken uit worden afgeleid:

Fysieke omgeving

- Veilig
- Gescheiden van volwassenen
- Toegesneden op behoefte en leeftijd
- Privacy geborgd

Personeel

- Voldoende
- Geschikt en getraind op omgang met kinderen
- Bejegend kinderen met menselijkheid en eerbied, rekening houdend met de leeftijd en mate van ontwikkeling van het kind, met zorg, eerlijk, kindgericht en met gevoel voor de behoeften van het kind;
- Zal de kinderen op geen enkele manier onderheven laten zijn aan wrede of ontorende behandeling, mishandeling of intimidatie;

Beoordeling

De centrale vraag in dit onderzoek is hoe het opsluiten van een uithuisgeplaatst kind in een kale cel in een gerechtsgebouw zich verhoudt met het IVRK, zeker nu een wettelijke basis daarvoor ontbrak. Deze vraag ontstond (mede) naar aanleiding van de klacht van Coert.

Zoals hierboven is beschreven, worden aan ruimtes waar kinderen verblijven speciale eisen gesteld, maar een concretere invulling van wanneer er sprake is van een kindvriendelijke wachtruimte geven het IVRK en de richtlijnen niet. Een kille, rechtbankcel, zoals die waarin volwassen verdachten wachten op hun strafzitting, zal de kinderrechtentoets echter niet kunnen doorstaan. Voor zover civiele jeugdigen – ook anno 2014 – nog in die ruimtes moeten wachten op hun zitting over (een verlenging van) de machtiging gesloten uithuisplaatsing, is dat niet in overeenstemming met het IVRK. Hiermee is antwoord gegeven op de centrale vraag en kan gesteld worden dat de klacht van Coert gegrond is. Ten aanzien van het ontbreken van een wettelijk kader, is deze omissie inmiddels opgeheven.

Het verblijf in een kale cel bleek tijdens het onderzoek inmiddels wel de uitzondering. Doorgaans wachten de jeugdigen in een zogenaamde kindvriendelijke wachtruimte. Uit de rondgang langs de kindvriendelijke ruimtes bij een aantal gerechten en de foto's van kindvriendelijke ruimtes van andere gerechten blijkt dat sinds de Nota van aanbevelingen bij praktisch alle gerechten in meer of mindere mate getracht is invulling te geven aan de noodzaak om een kindvriendelijke ruimte te creëren. De Kinderombudsman waardeert

deze ontwikkelingen en inspanningen en ziet dat er dikwijls veel tijd en energie in is gestoken. De vraag is wel of alle ruimtes voldoen. Wanneer is een ruimte kindvriendelijk?

Bij gebrek aan een duidelijke omschrijving daarvan in het IVRK, de richtlijnen, wet- en regelgeving zou het aan deskundigen zijn om te bepalen wanneer een ruimte kindvriendelijk is binnen een specifieke setting, in dit geval de gerechtsgebouwen. Die vraag is echter naar het oordeel van het Kinderombudsman inmiddels al beantwoord, en wel in de "Nota van aanbevelingen Wachtruimte Civiele Jeugd in het gerechtsgebouw" van februari 2011. De nota is een rijk document waarin de hierboven opgesomde handvatten zijn terug te vinden en waarin vanuit het perspectief van de kinderen is beschreven wanneer een ruimte kindvriendelijk is. Ook de minister heeft in zijn antwoord aan de Kinderombudsman naar deze nota verwezen. De Kinderombudsman beveelt dan ook aan de hierboven aangehaalde ideaalschets in combinatie met de andere aanbevelingen uit de Nota van aanbevelingen te hanteren als ten minste de minimumstandaard voor een kindvriendelijke ruimte.

Als de reeds bestaande kindvriendelijke wachtruimtes langs de lat van deze nota worden gelegd, blijkt dat een aantal daar nog niet volledig aan voldoet, zij het in het ene geval meer dan in het andere. Het meest in het oog springende punt is daarbij dat veel ruimtes in of aan het gesloten gebied vastzitten en de civiele jeugd dus rechtstreeks geconfronteerd wordt met de strafrechtelijke populatie, veelal ook nog eens volwassenen, en een strafrechtelijk regiem. Dit zou niet het geval moeten kunnen zijn en wordt ook als aandachtspunt benoemd in de Functionele Eisen Gerechtsgebouwen en de Nota van aanbevelingen. Daarin is aangegeven dat de ruimtes zich horen te bevinden op het grensgebied tussen het besloten gebied en het semi-openbare gebied waarbij kinderen niet door het besloten gebied hoeven. Want hoe mooi de kindvriendelijke ruimte ook is, als een kind eerst door een lange gang vol cellen en (volwassen) gedetineerden moet, is de omgeving niet kindvriendelijk.

Een ander in het oog springend punt is dat kinderen goed geïnformeerd moeten worden over hun rechten en plichten en de inrichting van de ruimte met een camera. Dit raakt immers aan een aantal basale kinderrechten. Huisregels zouden dan ook overal aan de muur moeten hangen of verstrekt moeten worden. Dit gebeurt nu nog niet overal.

Tot slot worden ook eisen gesteld aan het personeel dat met (deze) jeugd om gaat. In de praktijk blijkt veelal de parketpolitie de zorg te hebben voor de civiele jeugd. Dat hoeft niet in strijd met het IVRK te zijn, maar het is wel van belang dat de medewerkers op een manier gewezen en getraind worden op hun speciale, ten opzichte van de strafrechtelijke populatie afwijkende taak en op de houding en bejegening die daar bij horen. Uit het onderzoek is hiervan niet gebleken en dit zou een aandachtspunt moeten worden.

De Kinderombudsman realiseert zich dat een kindvriendelijke ruimte soms lastig te realiseren kan zijn vanwege de beperkingen van een gebouw. Ook is een veelgehoord argument dat het om een kleine groep kinderen gaat, die dankzij het nieuwe convenant met DV&O nog maar kort op de rechtbank verblijven en waarvan het aantal ook nog eens

afneemt door de toename van zittingen op locatie. De Kinderombudsman heeft van dat laatste met instemming kennis van genomen maar wijst erop dat het gaat om een heel kwetsbare groep en waar een wil is, is een weg, zo toont bijvoorbeeld de aanzienlijke verbouwing bij de rechtbank Utrecht. Daar zijn kosten noch moeite gespaard om de civiele jeugd zoveel mogelijk los te koppelen van het strafrechtelijke traject, waarbij zelfs een dikke draagmuur werd doorgebroken.

Voor zover gerechtsbesturen nog helemaal niet hebben gezorgd voor een kindvriendelijke ruimte, is hen dit aan te rekenen. Zij zijn verantwoordelijk voor deze kinderen. De Kinderombudsman verwacht dat zij daartoe alsnog zullen over gaan en doet de aanbeveling om, in afwachting van de realisatie van die kindvriendelijke ruimte, alvast één ruimte zo kindvriendelijk mogelijk te maken. Dat kan ook een rechtbankcel zijn. Voorzien van bijvoorbeeld een andere kleur verf op de muur, een bank of stoel die hufteerproof is en een stapeltje tijdschriften op de houten celbank, zal deze ruimte al heel anders overkomen. In geval de rechtbankcel nodig is voor de strafrechtelijke populatie, zijn deze kindvriendelijke elementen ook snel weer te verwijderen.

Verder doet de Kinderombudsman alle gerechtsbesturen de aanbeveling hun kindvriendelijke wachtruimtes nog eens te beoordelen in het licht van de nota van aanbevelingen en waar nodig aanpassingen door te voeren. De Kinderombudsman heeft met genoeg kennis genomen van de toezegging van de Raad voor de Rechtspraak om de noodzaak van een kindvriendelijke ruimte bij de diverse gerechten onder de aandacht te blijven brengen. De Kinderombudsman verzoekt de Raad de gerechtsbesturen van de gerechten waar een kindvriendelijke wachtruimte ontbreekt ook op hun verantwoordelijkheid aan te spreken. Daarnaast doet hij het ministerie van VenJ de suggestie om ook financiële middelen beschikbaar te stellen voor de *inrichting* van de kindvriendelijke ruimte en niet alleen voor het fysiek beschikbaar maken van een ruimte.

De Kinderombudsman merkt overigens nog op dat het verwezenlijken van een kindvriendelijke wachtruimte een eerste stap is, maar dat het daarmee niet klaar is. De werkbezoeken wezen uit dat soms kindvriendelijke ruimtes met veel enthousiasme ingericht worden en afspraken over het gebruik worden gemaakt, maar dat in de waan van de dag de werkwijze kan veranderen, niet altijd ten goede van de kinderen. De Kinderombudsman doet daarom de aanbeveling om ten minste één keer per jaar onderhoud te plegen, zowel aan de ruimtes als aan de afspraken. Daarnaast bleek tijdens de werkbezoeken dat er zelden feedback komt van de kinderen over de kindvriendelijke wachtruimtes. Het verdient aanbeveling om de gebruikers van de ruimtes te vragen naar hun ervaringen zodat de gerechten daarmee hun voordeel kunnen doen ter verbetering van de ruimtes. Het gaat er daarbij uiteraard niet om te voorzien in onredelijke wensen, maar jeugdigen die toch enige tijd doorbrengen in een kindvriendelijke ruimte hebben wellicht nuttige ingevingen die een bewaker of kinderrechtter volstrekt over het hoofd ziet.

Tot slot merkt de Kinderombudsman nog twee zaken op die lopende het onderzoek naar voren kwamen.

In de eerste plaats zouden passende wachtruimtes geheel niet nodig zijn als zittingen op locatie de standaard werkwijze werden. De Kinderombudsman is zich bewust van alle praktische en principiële bezwaren tegen deze werkwijze, maar gedacht vanuit (de belangen en rechten van) het kind verdient het aanbeveling dat een landelijke invoering van deze werkwijze toch nader onderzocht wordt en eventuele (wettelijke) obstakels worden weggenomen. Het zal een andere *mindset* vragen van ons allemaal, maar gelet op de reeds bestaande mogelijkheden (ook praktisch gezien) in het kader van de Wet BOPZ, moeten de zittingen op locatie voor kwetsbare minderjarigen zeker te realiseren zijn.

Daarnaast wil de Kinderombudsman nog een lans breken voor de kinderen die eigenlijk (deels) buiten het bestek van dit onderzoek vallen, maar voor wie de kindvriendelijke cel een uitkomst zou kunnen zijn. En immers, als er zo'n mooie ruimte is, gebruik die dan optimaal als er geen civiele jeugd in zit. Een aantal van deze mogelijkheden wordt ook genoemd in de Nota van aanbevelingen. De Kinderombudsman denkt in dit verband aan kinderen die naar de rechtbank komen voor combizittingen jeugd/straf, kinderen die civielrechtelijk gesloten zitten maar voor een strafzaak naar de rechtbank moeten komen (als ze niet gesloten hadden gezeten, waren ze met hun ouders via de hoofdingang gekomen) en aan kinderen die zelf niet verdachte zijn maar wel gesloten moeten zitten, zoals een meegebrachte minderjarige getuige. En wie weet moeten we ook eens nadenken over die jeugdigen die weliswaar vanwege een strafzitting naar de rechtbank komen, maar op wie de hierboven genoemde rechten en richtlijnen evengoed van toepassing zijn en voor wie nog lang niet altijd een kindvriendelijke cel beschikbaar is...

4. Conclusie en aanbevelingen

De klachten van Coert en anderen over de plaatsing van civielrechtelijk uithuisgeplaatste kinderen in een cel van een rechtbank of gerechtshof waren terecht en deze praktijk is niet in overeenstemming met het Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

Met instemming heeft de Kinderombudsman ervan kennis genomen dat inmiddels een groot aantal gerechtsgebouwen over een in meer of mindere mate kindvriendelijke ruimte blijkt te beschikken. Evenwel nog niet elk gerechtsgebouw voldoet (volledig) aan de eisen van de Nota van aanbevelingen. Ter verbetering van de huidige praktijk doet de Kinderombudsman een aantal aanbevelingen:

- Ieder gerecht dient een kindvriendelijke ruimte te hebben. De Nota van aanbevelingen moet de minimumstandaard daarvoor zijn. Het ministerie van Veiligheid en Justitie zou niet alleen geld beschikbaar moeten stellen voor het creëren van een ruimte maar ook voor de inrichting;
- De Raad voor de Rechtspraak dient er op toe te zien dat de verantwoordelijke gerechtsbesturen zorgen voor een dergelijke ruimte en hen daar toe aan te sporen;
- Waar nog geen kindvriendelijke ruimte is, dient door het gerechtsbestuur in afwachting van de realisatie een rechtbankcel alvast zo kindvriendelijk mogelijk ingericht te worden;
- Afspraken moeten periodiek geëvalueerd worden, ruimtes onderhouden, het gebruik geëvalueerd, ook in samenspraak met de jeugdige gebruikers. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de gerechtsbesturen. De Raad voor de Rechtspraak zou dit moeten monitoren;
- Zittingen op locatie moeten het uitgangspunt worden. De Raad voor de Rechtspraak en de ministeries van Veiligheid en Justitie en Volksgezondheid, Welzijn en Sport dienen landelijke invoering en het wegnemen van eventuele (wettelijke) barrières op te pakken;
- Open de discussie over het gebruik van kindvriendelijke ruimtes voor ook andere minderjarigen dan de civiele jeugd;

De Kinderombudsman,

M. Dullaert

Bijlagen

Bijlage 1: Achtergrond

I. Relevante artikelen uit het Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Artikel 3

3.1 Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.

3.2 De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen.

3.3 De Staten die partij zijn, waarborgen dat de instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor of de bescherming van kinderen voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde normen, met name ten aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid, alsmede bevoegd toezicht.

Artikel 6

6.1 De Staten die partij zijn, erkennen dat ieder kind het inherente recht op leven heeft.

6.2 De Staten die partij zijn, waarborgen in de ruimst mogelijke mate de mogelijkheden tot overleven en de ontwikkeling van het kind.

Artikel 37

De Staten die partij zijn, waarborgen dat:

- a. geen enkel kind wordt onderworpen aan foltering of aan een andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing. Doodstraf noch levenslange gevangenisstraf zonder de mogelijkheid van vrijlating wordt opgelegd voor strafbare feiten gepleegd door personen jonger dan achttien jaar;
- b. geen enkel kind op onwettige of willekeurige wijze van zijn of haar vrijheid wordt beroofd. De aanhouding, inhechtenisneming of gevangenneming van een kind geschiedt overeenkomstig de wet en wordt slechts gehanteerd als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke passende duur;
- c. ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd, wordt behandeld met menselijkheid en met eerbied voor de waardigheid inherent aan de menselijke persoon, en zodanig dat rekening wordt gehouden met de behoeften van een persoon van zijn of haar leeftijd. Met name wordt ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd, gescheiden van volwassenen tenzij het in het belang van het kind wordt geacht dit niet te doen, en heeft ieder kind het recht contact met zijn of haar familie te onderhouden door middel van correspondentie en bezoeken, behalve in uitzonderlijke omstandigheden;
- d. ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd het recht heeft onverwijld te beschikken over juridische en andere passende bijstand, alsmede het recht de wettigheid van zijn vrijheidsberoving te betwisten ten overstaan van een rechter of een andere

bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit, en op een onverwijde beslissing ten aanzien van dat beroep.

II. CRC General Comment 10 (2007), Children's rights in juvenile justice

85. Every child deprived of liberty shall be separated from adults. A child deprived of his/her liberty shall not be placed in an adult prison or other facility for adults. There is abundant evidence that the placement of children in adult prisons or jails compromises their basic safety, well-being, and their future ability to remain free of crime and to reintegrate. The permitted exception to the separation of children from adults stated in article 37 (c) of CRC, "unless it is considered in the child's best interests not to do so", should be interpreted narrowly; the child's best interests does not mean for the convenience of the States parties. States parties should establish separate facilities for children deprived of their liberty, which include distinct, child centred staff, personnel, policies and practices.

89. The Committee wishes to emphasize that, inter alia, the following principles and rules need to be observed in all cases of deprivation of liberty:

- Children should be provided with a physical environment and accommodations which are in keeping with the rehabilitative aims of residential placement, and due regard must be given to their needs for privacy, sensory stimuli, opportunities to associate with their peers, and to participate in sports, physical exercise, in arts, and leisure time activities;

III. Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice

II. Definitions

c. "Child-friendly justice" refers to justice systems which guarantee the respect and the effective implementation of all children's rights at the highest attainable level, bearing in mind the principles listed below and giving due consideration to the child's level of maturity and understanding and the circumstances of the case. It is, in particular, justice that is accessible, age appropriate, speedy, diligent, adapted to and focused on the needs and rights of the child, respecting the rights of the child including the rights to due process, to participate in and to understand the proceedings, to respect for private and family life and to integrity and dignity.

III. Fundamentals principles

C. Dignity

1. Children should be treated with care, sensitivity, fairness and respect throughout any procedure or case, with special attention for their personal situation, well-being and specific needs, and with full respect for their physical and psychological integrity. This treatment should be given to them, in whichever way they have come into contact with judicial or non-judicial proceedings or other interventions, and regardless of their legal status and capacity in any procedure or case.

2. Children shall not be subjected to torture or inhuman or degrading treatment or punishment.

IV. Child-friendly justice before, during and after judicial proceedings

A. General elements of child-friendly justice

14. All professionals working with and for children should receive necessary interdisciplinary training on the rights and needs of children of different age groups, and on proceedings that are adapted to them.

15. Professionals having direct contact with children should also be trained in communicating with them at all ages and stages of development, and with children in situations of particular vulnerability.

20. When deprivation of liberty is imposed, children should, as a rule, be held separately from adults. When children are detained with adults, this should be for exceptional reasons and based solely on the best interests of the child. In all circumstances, children should be detained in premises suited to their needs.

54. In all proceedings, children should be treated with respect for their age, their special needs, their maturity and level of understanding, and bearing in mind any communication difficulties they may have. Cases involving children should be dealt with in non-intimidating and child-sensitive settings.

62. As far as appropriate and possible, interviewing and waiting rooms should be arranged for children in a child-friendly environment.

Explanatory memorandum

123. Court facilities may include, where possible, special interview rooms, which take the best interests of the child into account. Equally, child-friendly court settings may mean that no wigs or gowns or other official uniforms and clothing are worn. This can be implemented in view of the child's age or the function of the official. Depending on the circumstances and on the views of the child, it may well be that, for example, uniforms make it clear to the child that he or she is talking to a police officer and not to a social worker, which has its relevance. This could also add to the feeling of the child that matters affecting him/her are taken seriously by the competent authority. To sum up, the setting may be relatively formal, but the behavior of officials should be less formal and, in any case, should be child-friendly.

IV. United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty (Havana Rules)

12. The deprivation of liberty should be effected in conditions and circumstances which ensure respect for the human rights of juveniles. Juveniles detained in facilities should be guaranteed the benefit of meaningful activities and programs which would serve to promote and sustain their health and self-respect, to foster their sense of responsibility and encourage those attitudes and skills that will assist them in developing their potential as members of society.

28. The detention of juveniles should only take place under conditions that take full account of their particular needs, status and special requirements according to their age, personality, sex and type of offence, as well as mental and physical health, and which ensure their protection from harmful influences and risk situations. The principal criterion for the separation of different categories of juveniles deprived of their liberty should be the provision of the type of care best suited to the particular needs of the individuals concerned and the protection of their physical, mental and moral integrity and well-being.

29. In all detention facilities juveniles should be separated from adults, unless they are members of the same family. Under controlled conditions, juveniles may be brought together with carefully selected adults as part of a special program that has been shown to be beneficial for the juveniles concerned.

31. Juveniles deprived of their liberty have the right to facilities and services that meet all the requirements of health and human dignity.

32. The design of detention facilities for juveniles and the physical environment should be in keeping with the rehabilitative aim of residential treatment, with due regard to the need of the juvenile for privacy, sensory stimuli, opportunities for association with peers and participation in sports, physical exercise and leisure-time activities. The design and structure of juvenile detention facilities should be such as to minimize the risk of fire and to ensure safe evacuation from the premises. There should be an effective alarm system in case of fire, as well as formal and drilled procedures to ensure the safety of the juveniles. Detention facilities should not be located in areas where there are known health or other hazards or risks.

V. Naslagwerk

Wachtruimte Civiele Jeugd in het gerechtsgebouw, nota van Aanbevelingen

februari 2011

K.R. Bosker, H.M. Kamphuis-van der Veer

Zittingen op locatie in de gesloten jeugdzorg, Evaluatierapport

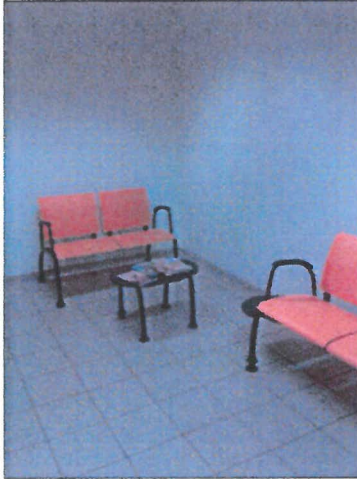
April 2012

J. Kaljee, D. Sikkes en R. Warmerdam

Bijlage 2: verslag werkbezoeken

Breda

Er zijn twee ruimtes (één voor jongens en één voor meisjes), schoon en steriel, met twee kleurige, plastic bankjes, een tafeltje met tijdschriften en een tv, maar verder wel kale, witte muren en geen daglicht. Al met al een vrij zakelijke wachtruimte. De ruimtes bevinden zich naast de cellen. Jeugdigen komen noodgedwongen wel binnen via het cellencomplex omdat de bus waarmee zij gebracht worden niet door de toegangspoort kan naar een neutrale entree. Opvallend detail was dat de muren van de kindercel waren voorzien van een lichte kleur waar de muren van de kindvriendelijke wachtruimte krijtwit zijn.

Als er kinderen worden verwacht voor de civiele wachtruimtes, worden twee medewerkers van de parketpolitie aangewezen als verantwoordelijke voor

deze kinderen. Zij begeleiden hen en praten met ze indien nodig. Ze krijgen daar geen speciale opleiding voor.

Tot slot bleek dat er in 2010, toen de ruimtes in gebruik genomen werden, afspraken waren gemaakt over het gebruik van de ruimtes en de bejegening van de jeugdigen die er gebruik van maakten, maar dat een deel van deze afspraken inmiddels niet meer bekend of in gebruik waren bij de parketpolitie. De betrokken rechter gaf aan dat deze constatering dankzij het werkbezoek aanleiding was om weer eens met alle betrokkenen om de tafel te gaan en de afspraken nog eens goed door te lopen en af te stemmen.

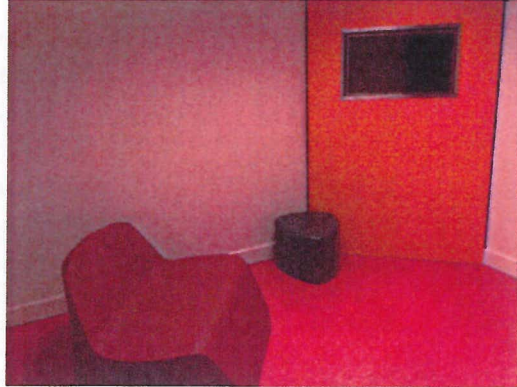
Utrecht

Er zijn sinds anderhalf jaar twee ruimtes, in beginsel één voor jongens en één voor meisjes. Maar als er twee jongens zijn en geen meisjes komen, dan gaat in

elk één jongen. Beide zijn schoon en opgeruimd. Er is geen daglicht. De ene is voorzien van roodtinten, de ander van groen/geeltinten, met een stevige kleur op de grond en een zachtere variant op de muren. In beide staan twee bankjes van zacht plastic/leer, waarom het redelijk prettig zitten is. Er is een ingebouwde televisie. Er liggen geen tijdschriften, maar deze zijn wel beschikbaar. Er is een intercom en een camera. De kinderen beschikken over een eigen toilet daar. Ze krijgen drinken (koffie, thee, water) en indien nodig rond lunchtijd iets te eten. Er hangen geen spelregels, maar bij binnenkomst wordt hen verteld hoe alles in zijn werk gaat.

De ruimtes staan helemaal los van het cellencomplex. De kinderen komen daar ook niet meer. Ze worden via een trappenhuis direct naar de kindvriendelijke wachtruimtes gebracht. De parketpolitie is wel degene die verantwoordelijk is voor de kinderen en ze naar zitting brengt e.d. De medewerkers worden daar niet specifiek op getraind, maar degene die dit doen, werken al jaren als parketmedewerker en hebben dus genoeg ervaring hierin. De rechters merken dat de kinderen anders op zitting zijn.

Daarbij speelt ook een grote rol dat kinderen tegenwoordig niet meer uren op een rechtbank moeten wachten op hun zitting; ze worden doorgaans niet al te lang voor een zitting gebracht en worden in beginsel vlak er na weer opgehaald. Dit in combinatie met een betere plek om te wachten zorgt er voor dat een toch al stressvolle dag niet nog stressvoller en traumatischer wordt en de kinderen de zitting goed bij kunnen wonen. Er komen gemiddeld twee à drie kinderen per week.

Lelystad

Lelystad heeft geen kindvriendelijke wachtruimte. De discussie is daarover wel gevoerd, zeker toen er subsidie was om deze te realiseren, maar kaatste af op het feit dat het gebouw de realisatie niet toe liet: er is geen ruimte voor, volgens de betrokkenen.

De kinderen zitten daar dus in een traditionele cel; kaal met alleen een houten bank. De cel maakt onderdeel uit van het cellencomplex van in totaal negen cellen. Tijdens het bezoek zijn alternatieven besproken, zoals het ombouwen van één van de twee advocatenkamer of het kindvriendelijk maken van één van de cellen op zo'n manier dat die ook nog bruikbaar is als cel (door bijvoorbeeld de muren te voorzien van een

vriendelijke kleur verf en een verplaatsbare zitzak en boekjes/tijdschriften), maar deze werden als niet haalbaar terzijde geschoven. Er komen gemiddeld 1 tot 4 kinderen per week.

Den Haag

Er zijn twee ruimtes, één voor jongens en één voor meisjes. Beide zijn ruim, minstens twee keer zo groot als een normale rechtbankcel, en hebben daglicht. Ze zijn voorzien van lange houten banken en een zitje van een tafel met twee stoelen, bevestigd aan de grond. Er is een tv en radio met één zender, die worden bediend door de parketpolitie. De muren zijn lichtgroen en verder kaal.

De deur gaat op slot, het luikje dicht. De binnenkant van de deur is evenwel – net zoals bij de cellen – voorzien van een krijtbord. De kinderen krijgen bij aankomst een krijtje. Er zijn tijdschriften voor handen. De ruimtes zijn schoon.

Er is camerabewaking en een intercom. Er hangen geen huis- of spelregels. Als de kinderen binnen komen, krijgen ze die te horen, ook dat er camerabewaking is. Ook staan de regels achter op het formulier dat ze krijgen voor eventueel ingeleverde spullen. Ze

krijgen koffie, thee, warme chocomelk en eten als ze dat niet mee hebben. Als de dag lang duurt, kunnen ze een warme maaltijd krijgen.

De ruimtes bevinden zich in het cellencomplex, helemaal achter aan de gangen. Om er te komen moeten de kinderen langs een groot aantal cellen. De kinderen worden aangevoerd via de ingang van de gedetineerden. Ze gaan door het detectiepoortje en worden gefouilleerd.

Op dinsdag zijn de OTS-zittingen en komen er gemiddeld één à twee kinderen die gebruik moeten maken van de kindvriendelijke wachtruimte. Als een kind veel jonger is en toch gehoord wil of moet worden, dan gaat de kinderrechter het kind horen op locatie. Dat gebeurt als de rechter toch al onderweg is om iemand te horen in het kader van de BOPZ.

De ruimtes worden niet gebruikt voor andere kinderen, ook niet voor kinderen die gesloten geplaatst zijn maar voor een strafzaak naar de rechtbank komen. De begeleiding van de minderjarigen gebeurt door de parketpolitie. Er is geen specifieke opleiding voor. De bejegening van ots-kinderen is anders dan van verdachten, qua vriendelijkheid en omgang.

De kinderrechters merken verschil in hoe de kinderen nu zijn en voorheen waren, toen ze soms uren in een kale cel hadden zitten wachten.

Bijlage 3: Kindvriendelijke wachtruimtes in Nederland

Weergave van diverse kindvriendelijke wachtruimtes in het land: Groningen, Rotterdam, Dordrecht, Middelburg, Den Bosch, Utrecht, Den Haag en Breda.

